

ВСТУПНЕ СЛОВО

Плин історії не обділив Ніжин ні помітними подіями, ні увагою видатних діячів минулого. Як і більшість українських міст, Ніжин зазнавав у своєму розвитку сплесків і згасання; періоди піднесення його ролі в історії краю, держави загалом, періодично змінювалися процесом рутенізації міського життя, надаючи місту рис провінційності. Проте, в будь-якому разі, Ніжин і ніжинці завжди були помітними в історії України. Варто згадати парадоксальну ситуацію, коли в ході боротьби між Великим Князівством Литовським і Московською державою за землі колишнього Чернігово-Сіверського князівства впродовж XV-XVI ст. територія Ніжинщини постійно переходила з рук у руки (ситуація, що відверто не спонукає до економічного розвитку міста), через прикордонний статус і можливість транзитної, часто контрабандної, торгівлі місто активно розвивається, заклавши тим самим основні тенденції його сучасного розвитку. Інший приклад: перетворення колишнього полкового міста, одного з найбільших ярмаркових центрів Українського Лівобережжя XVIII ст. в тихе повітове протягом наступного сторіччя, компенсувалося заснуванням у Ніжині вищого навчального закладу, що відкрив життєвий шлях таким Українцям, як М.В.Гоголь, Є.П.Гребінка, Д.І.Журавський, Ф.І.Леонтович, М.В.Гербель, Л.Т.Глібов, О.Л.Маркевич тощо.

Звісна річ, багата історія завжди залишає по собі багату історичну спадщину. І це не тільки *видатні* події чи *видатні* особистості: буденність і пересічні громадяни також залишають по собі не менш цікаву і важливу частину такої спадщини. Все це, в свою чергу, має спонукати до її осягнення, пошуку місця історичного факту, історичної особистості в загальному розвою краю, історії народу і держави.

Ніжинознавчі студії мають більш, ніж двохсотрічну історію: від трактування місцевих подій у козацьких літописах XVIII ст., напіваматорського захоплення місцевими старожитностями в спадщині ніжинських професорів XIX ст. до повноцінних досліджень з місцевої історії, культури, природи як професійних учених – істориків, філологів, мистецтвознавців, так і аматорів-краєзнавців, учителів; просто небайдужих до минувшини свого краю освічених міщан. Такі дослідження – з різною інтенсивністю і періодичністю – зберегли тяглість до теперішнього часу і продовжуються, – що засвідчує поява попередніх збірок серії “Ніжинська старовина” і трансформування її в однойменний науковий історико-культурологічний збірник.

Історична спадщина Ніжина включає в себе документальні, речові, лінгвістичні, історіографічні джерела; що відкриває широкий простір для дослідницького “маневру”. Сучасний Ніжин має достатню науково-дослідну інфраструктуру: фонди облдержархіву, головне, закумульовані в його ніжинському відділі (унікальному уже тим, що на сьогодні він є єдиною в Україні

державною регіональною архівною установою, не кажучи про цінні, подекуди – і унікальні, фонди); потужну Фундаментальну бібліотеку НДУ імені Миколи Гоголя, багатий матеріал для польових етнографічних і пам'яткознавчих досліджень, гарні перспективи археологічного пошуку. З іншого боку наявний кадровий потенціал: викладачі та студенти історико-правознавчого та філологічного факультетів Ніжинського держуніверситету, більшість із яких спеціалізується на дослідженні вітчизняної історії, філології й етнології; місцеві дослідники-аматори тощо. Зрозуміло, що зацікавленість у виявленні та дослідженні місцевої старовини має бути не тільки сферою уваги наукових чи освітянських установ. Має проглядатися системність такої дослідницької діяльності, що полягає в тісній співпраці її “замовників” і “виконавців”: приватних осіб, владних структур (академічних інституцій, місцевої державної й університетської адміністрації тощо) та професійних науковців і аматорів-краєзнавців.

Ніжин – одне з не багатьох міст на карті України, де в повному або частково автентичному вигляді до сьогодні збереглися як окремі, так і цілі комплекси різноманітних пам'яток історії та культури: археологічних, некрополістичних, ландшафтних, садово-паркового мистецтва, пам'яток архітектури тощо. Відтак, питання їх виявлення, всебічного вивчення, відновлення, реставрування і збереження можуть стати (і мають стати!) важливою частиною редакторського портфеля “Ніжинської старовини”, – цим пояснюється участь Центру пам'яткознавства НАН України та УТОПК в появі “новостворюваного” видання.

Сподіваємося, що поява професійного наукового видання в Ніжині стане своєрідною подією в інтелектуальному житті міста, згуртує навколо себе творчі дослідницькі сили і буде слугувати справі всебічного реконструювання власне *ніжинської старовини* в найбільш загальному розумінні цього словосполучення; слугуватиме справі духовного відродження міста, вирішенню певних проблем відновлення культурного середовища, розвитку туристичної галузі, розширенню наукової й освітянської інфраструктури тощо в житті сучасного Ніжина.

О.М.Титова

директор Центру пам'яткознавства НАН України та УТОПК,
кандидат історичних наук,
Заслужений працівник культури України